

පාෂාණවලින් නිර්මිත ස්මාරක හා පුරාවස්තු කෙරෙහි බලපෑම් කෙරෙන ලයිකනයන්හි නොදුටු ස්වරූපය

මධුෂීකා නිර්මාලි දහනායක⁵⁹

ඉතිහාසය ගුරුකොට තබා යමෙකු අදහස් දක්වන්නේ නම් එහි ශිලා අවශේෂ සහිත විද්‍යාගාරය අනුරාධපුරය සහ අවට කලාපය ලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය. නමුත් එකී වූ සරළ ද්‍රව්‍යාත්මක සංස්කෘතියේ විනාශය දෘශ්‍යමාන නොවන තරම් සුක්ෂ්ම විය හැකි ය. පාෂාණ ආශ්‍රිත භායනය සිදුවිය හැකි හේතු ලෙස ස්වභාවික, ජීව විද්‍යාත්මක, රසායනික සහ උද්භිත විද්‍යාත්මක හේතු දක්වාලිය හැකි ය. උද්භිත විද්‍යාත්මක ලෙස ලයිකන නම් වූ භායනකාරක වර්තමානය වන විට බහුලව ම දැකගත හැකි වේ. ලයිකනයෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය පාෂාණමය නිර්මාණ සඳහා ඇති කෙරෙන බලපෑම පිළිබඳව පුරාවිද්‍යාඥයින් අවධානය යොමු කළ යුතු වේ. අනුරාධපුර විස්කෘත කලාපය තුළ පාෂාණ ආශ්‍රිත නිර්මාණ සිදුකිරීමේ දී ප්‍රධාන වශයෙන් ම භාවිත කළ පාෂාණ වන්නේ නයිස් පාෂාණය යි. ඒ අතුරින් විශේෂිත නිර්මාණ සඳහා හුණුගල් අවම මට්ටමක් තුළ භාවිතයට ගෙන තිබේ. මෙකී සියළුම පාෂාණ ජීරණය වීමේ දී ලයිකනයේ බලපෑම දෙයාකාරව සිදු කෙරෙන අතර එය ජෛව හා භෞතික භායනය සහ ජෛව හා රසායනික භායනය ලෙස නම් කෙරේ. මෙමඟින් ඇති කෙරෙන බලපෑම න්‍යායාත්මක ව හඳුනාගත හැකි වුව ද එහි සැබෑ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ ව පුරාවිද්‍යාඥයා සතු අවබෝධය සහ උනන්දුව විහිදී ඇත්තේ ලඝු වූ පරාසයක් තුළ ය. එයට හේතුව ලයිකන තුළින් පාෂාණමය නිර්මාණය සඳහා වන බලපෑමෙහි අහිතකර තත්ත්වය ඉතා සංකීර්ණ සහ අධ්‍යයනයට අපහසුවීමයි. අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කයේ, මිහින්තලය පුරාවිද්‍යා භූමිය පර්යේෂණයට බඳුන් කරීමේදී ප්‍රධාන ලයිකන හැඩ තුන ම දැකගත හැකි වේ. මෙම තත්ත්වයන් පාෂාණමය නිර්මාණයෙහි මතුපිට අවලස්සන ස්වරූපයක් පෙන්වන අතර දේශගුණික විචල්‍යතාවන්ගෙන් ලයිකන ඇති වීම සහ මිය යෑමෙන් පාෂාණමය උපස්ථරය ද ඉවත් වේ. ලයිකන අම්ල (lichen acid) හේතුවෙන් පාෂාණයේ දුර්වල ස්ථාන විධාදනය කිරීමට ද සමත් වේ. කැටයම් සහිත නිර්මාණවල ලයිකන දීර්ඝකාලීන ව වර්ධනය වීමෙන් කැටයම සම්පූර්ණයෙන් විනාශ විය හැකි ය. ලයිකන අම්ලය මඟින් සිදුවන රසායනික බලපෑමට වඩා ඉක්මන් භායනයක් පාෂාණමය උපස්ථරය මත වර්ධනය වීමෙන් සිදු වේ. එයට හේතුව වියළි කලාපයේ පවතින දේශගුණික තත්ත්වයේ බලපෑම යි. මිහින්තලය පුරාවිද්‍යා උරුමස්ථානය ඇසුරින් සිදුකරන ලද මෙම අධ්‍යයනයෙන් නිගමනය කළ හැක්කේ මෙම ප්‍රදේශයේ පාෂාණ ආශ්‍රිතව නිර්මාණය කොට ඇති පුරාවස්තු හා ස්මාරක, ලයිකන මඟින් දිය කිරීමට සහ ජීරණය වූ පාෂාණ මත වර්ධනය වීමට ද හැකි බව යි.

ප්‍රමුඛ පද: ලයිකන, පාෂාණ, භායනකාරක, ද්‍රව්‍යාත්මක සංස්කෘතිය

⁵⁹ පුරාවිද්‍යා හා උරුම කළමනාකරණ අධ්‍යයනාංශය, ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය.